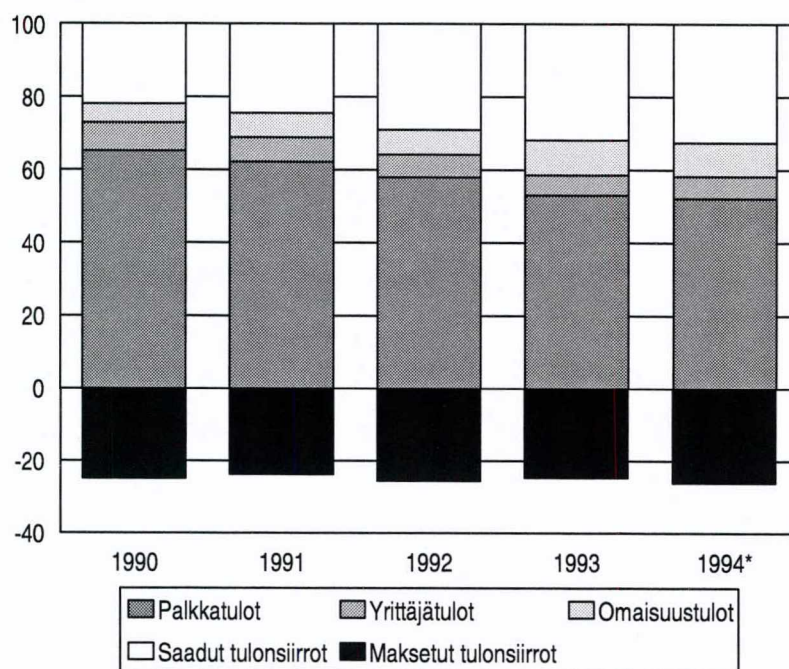

Tulonjaon ennakkotilasto 1994

Alustavia tietoja tulonjaon kehityksestä

19.12.1995

Kotitalouksien tulojen rakenne 1990–1994*

Tulonjaon kehitys vuosina 1993 ja 1994, ennakkotietoja

Usean vuoden ajan jatkunut palkkatulojen määrän aleneminen taittui vuonna 1994, jolloin kotitaloudet saivat palkkatuloja jo noin prosentin verran enemmän kuin vuonna 1993. Myös kotitalouksien saamat yrittäjätulot kasvoivat viime vuonna selvästi, noin neljänneksen edelliseen vuoteen verrattuna. Tämä johtui yrittäjätöinnin yleisestä virkistymisestä sekä ennen kaikkea metsänmyyntitulojen voimakkaasta kasvusta.

Kotitalouksien saamat sosiaalietuudet ovat kuitenkin vielä varsin hyvin korvanneet ansiotulojen menetyksiä 1990-luvulla. Kun vuonna 1990 kotitaloudet saivat tulonsiirtoja noin 80 mrd. markan arvosta, niiden määrä oli kasvanut viime vuoteen mennessä 128 mrd. markkaan. Viime vuonna kotitaloudet saivat tulonsiirtoja noin 5 prosenttia enemmän kuin vuonna 1993. Esimerkiksi lapsilisiä kotitaloudet saivat vuonna 1994 noin 4 mrd. markkaa enemmän kuin edellisellä vuonna. Tosin on muistettava, että samanaikaisesti lapsilisien korotuksen myötä lapsiperheiden verotus kiristyi, kun lapsivähennyksistä luovuttiin verotuksessa. Kotitalouksien bruttotulot olivat vuonna 1994 nimellisesti noin 4 prosenttia korkeammat kuin vuonna 1993.

Verotuksen kiristyminen näkyy kotitalouksien maksamien tulonsiirtojen selvänä kasvuna. Kotitaloudet maksoivat vuonna 1994 veroja ja veronluontoisia maksuja kymmenyksen enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Tästä seurasi se, että kotitalouksien käytettävissä olevat tulot kasvoivat nimellisesti vain pari prosenttia. Kun kotitalouksien määrä kasvoi samana ajanjaksona jonkin verran, kotitalouksien keskimääräiset käytettävissä olevat tulot olivat vuonna 1994 vain puoli prosenttia kor-

keammalla tasolla kuin vuonna 1993. Reaalisesti mitattuna kotitalouksien tulokehitys olikin negatiivinen.

Laman myötä kotitalouksien tulojen rakenne on muuttunut voimakkaasti, kuten asetelmasta 1 voidaan havaita (ks. myös kansikuva). Asetelmassa 1 näkyy selvästi edellä kuvattu palkkatulojen merkityksen aleneminen sekä myös saatujen tulonsiirtojen merkityksen kasvu. Myös verotuksen kiristyminen vuonna 1994 näkyy asetelmasta hyvin.

Asetelmassa 2 on esitetty desiiliryhmien tulo-osuudet vuosina 1986–1994. Voidaan havaita, että vuonna 1993 kotitalouksien välisissä tuloeroissa tapahtui hypäys epätasaisempaan suuntaan. Ylimmän tulokymmenyksen osuus käytettävissä olevista tuloista oli vuonna 1993 noin prosenttiyksikön (noin 3 mrd. markkaa) suurempi kuin edellisinä vuosina. Epätasaistumisen syynä näyttää olevan vuoden 1993 alussa toteutettu pääomaverouudistus. Ennakollisten tietojen mukaan ovat tuloerot vuonna 1994 jäämässä samalle tasolle kuin vuonna 1993. Voidaankin sanoa, että vuonna 1993 toteutetulla pääomaverouudistuksella näyttää olevan pysyvämpi vaikutus tuloeroihin.

Kotitalouksien tuotannontekijätulot kasvoivat vuonna 1994 nimellisesti vajaalla 4 prosentilla. Tuotannontekijätulot jakautuivat kuitenkin tuolloin selvästi epätasaisemmin kuin vuonna 1993. Tämä käy ilmi asetelmasta 3, jossa kuvataan tuotannontekijätulojen, bruttotulojen ja käytettävissä olevien tulojen jakautuminen Gini-kertoimella mitattuna.¹ Koko 1990-luvun alun lamavuosien ajan tuotannontekijätulot ovat jakautuneet vuosi vuodelta epätasaisemmin, mikä luonnollisesti

Asetelma 1. Kotitalouksien tulojen rakenne vuosina 1990–1994*

	Osuus bruttotuloista, %				
	1990	1991	1992	1993	1994*
Palkkatulot	65,1	62,1	58,0	53,0	52,1
Yrittäjätulot	7,7	6,7	6,1	5,6	6,1
Ansiotulot	72,8	68,8	64,1	58,6	58,2
Omaisuuksien tulot	5,2	6,7	6,9	9,5	9,2
Tuotannontekijätulot	78,0	75,4	71,0	68,1	67,4
Saadut tulonsiirrot	22,0	24,5	29,0	31,9	32,6
Bruttotulot	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Maksetut tulonsiirrot	-24,9	-23,7	-25,5	-24,6	-26,0

Ansiotulot koostuvat kotitalouksien palkka- ja yrittäjätuloista. Kun ansiotuloihin lisätään omaisuustulot, saadaan tuotannontekijätulot. Bruttotulot muodostuvat tuotannontekijätuloista ja kotitalouksien saamista tulonsiirroista (eläkkeet, työttömyyskorvaukset, lapsilisät jne.).

¹ Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet. Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on 100, jolloin suurituloisin tulonsaaja (kotitalous) saisi kaikki tulot. Pienin mahdollinen Gini-kertoimen arvo on 0, jolloin kaikkien tulonsaajien tulot olisivat yhtä suuret. Ks. esim. Hannu Uusitalo: Muuttuva tulonjako. Tilastokeskus. Tutkimuksia 148. Helsinki 1988.

johtuu työttömyyden kasvusta ja yritystoiminnan vaikeuksista.

Asetelmasta 3 voidaan lisäksi lukea, että saatujen tulonsiirtojen tulojakoa tasaava vaikutus (1) on edelleen selvästi kasvanut vuonna 1994. Sen sijaan maksettujen tulonsiirtojen tasaava vaikutus on kasvanut vain lievästi vuoden 1993 tasosta, jolloin se uuden lievem-

män pääomaverokäytännön vuoksi aleni selvästi. Pieni maksettujen tulonsiirtojen tulojakoa tasaavan vaikutuksen kasvu johtuukin ansiotulojen verotuksen kiristymisestä viime vuonna. Kokonaisuutena, siirryttäessä tuotannontekijätuloista käytettävissä oleviin tuloihin, tulonsiirtojen tulojakoa tasaava yhteisvaikutus (3) on edelleen voimistunut vuonna 1994.

Asetelma 2. Desiiliryhmien tulo-osuudet vuosina 1986–1994*

Desiiliryhmä	Tulo-osuus, %								
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994*
I.....	5,0	4,9	4,9	4,9	5,0	4,9	5,1	5,0	5,0
II.....	6,7	6,6	6,5	6,5	6,5	6,6	6,7	6,6	6,5
III.....	7,5	7,5	7,4	7,4	7,4	7,4	7,5	7,3	7,4
IV.....	8,3	8,3	8,2	8,2	8,1	8,2	8,2	8,0	8,1
V.....	9,1	9,0	8,9	9,0	8,9	9,0	8,9	8,8	8,8
VI.....	9,9	9,8	9,8	9,8	9,8	9,8	9,8	9,6	9,6
VII.....	10,7	10,8	10,7	10,7	10,7	10,7	10,7	10,5	10,5
VIII.....	11,8	11,9	11,8	11,8	11,8	11,8	11,8	11,6	11,6
IX.....	13,3	13,4	13,4	13,4	13,5	13,4	13,3	13,3	13,4
X.....	17,8	17,8	18,4	18,3	18,3	18,3	18,3	19,2	19,1
Yhteensä.....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gini-kerroin.....	20,5	19,9	20,3	20,5	20,4	20,2	19,9	21,0	20,9

Desiiliryhmät on muodostettu kotitalouden kulutusyksikköä (ns. OECD-kulutusyksiköt) kohti lasketun käytettävissä olevan tulon mukaan. Lisäksi kotitalouksia on painotettu kotitalouden henkilöluvulla.

Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on 1. Tällöin suurituloisin kotitalous saisi kaikki tulot. Pienin mahdollinen Gini-kertoimen arvo on 0, jolloin kaikkien palkansaajien tulot olisivat yhtäsuuret. Asetelmassa 2 Gini-kertoimien arvot on kerrottu sadalla.

Asetelma 3. Gini-kertoimet kulutusyksikköä kohti laskettujen tuotannontekijätulojen, bruttotulojen ja käytettävissä olevien tulojen mukaan vuosina 1986–1994*

Tulokäsité	Gini-%								
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994*
GF: Tuotannontekijätulot.....	38,1	38,0	38,8	39,3	39,0	39,7	42,3	45,1	46,1
GG: Bruttotulot.....	25,5	25,0	25,7	25,9	25,5	25,1	25,2	26,1	26,0
GD: Käytettävissä olevat tulot.....	20,5	19,9	20,3	20,5	20,4	20,2	19,9	21,0	20,9
	Muutos-%								
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994*
(1) - (GG-GF)/GF.....	33,0	34,2	33,8	34,1	34,8	36,8	40,4	42,1	43,5
(2) - (GD-GG)/GG.....	19,6	20,6	20,9	21,0	20,1	19,3	20,9	19,5	19,7
(3) - (GD-GF)/GF.....	46,2	47,8	47,6	47,9	47,8	49,0	52,8	53,4	54,6

Gini-kertoimet on laskettu kotitalouden kulutusyksikköä (OECD) kohti lasketun tulon mukaan. Lisäksi kotitalouksia on painotettu kotitalouden henkilöluvulla.

Yksinasuvilla keski-ikäisillä heikoin tulokehitys vuonna 1994

Vaikka tuloerot näyttävät ennakkotietojen mukaan pysyneen viime vuonna ennallaan, tapahtui erilaisten kotitalouksien välisissä tulosuhteissa muutoksia. Asetelmissa 4–6 on kuvattu eri elinvaiheissa ja sosioekonomisissa ryhmissä olevien kotitalouksien tulokehitystä viime vuonna edelliseen vuoteen verrattuna. Asetelmasta 4 voidaan havaita, että kahden huoltajan lapsiperheistä huonoimmin on mennyt pienlapsiperheillä (kaikki lapset alle 7-vuotiaita), joiden käytettävissä olevat tulot ovat alentuneet nimellisesti puolisen prosenttia. Verotuksen kiristyminen lapsivähennysten poiston myötä on nähtävissä lapsiperheiden tulokehityksessä. Kaikkein selvimmin lapsivähennysten poisto näkyy yksinhuoltajien tulokehityksessä: heillä bruttotulot kasvoivat lähes kymmenyksen, mutta verojen jälkeiset käytettävissä olevat tulot vain pari prosenttia. Ainakaan

asetelman 4 perusteella lapsilisien korotukset eivät näytä korvaavan kokonaan lapsivähennysten poistojen tuomaa tulomenetystä.

Kaikkein heikoimmin näyttää tulojen suhteen viime vuonna menneen yhden henkilön keski-ikäisillä (ikä 35–54 vuotta) kotitalouksilla, joilla tulokehitys kaikilla tulomittareilla mitattuna oli selvästi negatiivinen. Esimerkiksi heidän käytettävissä olevat tulonsa olivat vuonna 1994 noin 6 prosenttia alhaisemmat kuin vuotta aikaisemmin. Työttömyyden pitkittyminen lienee ainakin yksi syy tähän kehitykseen.

Asetelmasta 4 voidaan myös havaita se, että sekä lähellä eläkeikää että eläkeiässä olevien vanhusparien tulokehitys on ollut vuonna 1994 heikkoa. Heidän käytettävissä olevat tulonsa olivat tuolloin selvästi alhaisemmalla tasolla kuin vuonna 1993.

Asetelma 4.
Kotitalouksien tulojen muutos elinvaiheen mukaan vuosina 1993–1994*.
Tulomuutokset laskettu poikkileikkusaineistoista.

Kotitalouden elinvaihe	Tulojen muutos, %		
	Tuotannontekijätulot/ OECD-kulutussyksikkö	Bruttotulot/ OECD-kulutussyksikkö	Käytettävissä olevat tulot/ OECD-kulutussyksikkö
Yhden hengen taloudet, ikä:			
– 34 vuotta	–3,7	0,1	0,5
35 – 54 vuotta	–3,4	–4,2	–5,8
55 – 64 vuotta	5,8	3,6	0,9
65 vuotta –	7,9	3,2	1,8
Yksinhuoltajataloudet	10,3	8,8	2,2
Lapsettomat parit, viitehenkilön ikä:			
– 34 vuotta	2,9	1,8	0,1
35 – 54 vuotta	2,8	3,2	2,7
55 – 64 vuotta	–15,3	–2,1	–2,3
65 vuotta –	–1,9	0,4	–2,2
Parit, joilla lapsia:			
Kaikki lapset alle 7-vuotiaita	2,8	3,1	–0,4
Nuorin lapsi alle 7-vuotias	1,9	6,1	2,3
Nuorin lapsi 7 – 12-vuotias	3,8	5,4	2,5
Nuorin lapsi 13 – 17-vuotias	5,6	7,2	4,5
Muut kotitaloudet	1,9	2,4	2,1
Kaikki kotitaloudet	1,3	2,2	0,5

Tuotannontekijätulot koostuvat kotitalouksien saamista palkka-, yrittäjä- ja omaisuustuloista. Kun tuotannontekijätuloihin lisätään kotitalouksien saamat tulonsiirrot (eläkkeet, työttömyyskorvaukset, lapsilisät jne.), saadaan bruttotulot. Kun bruttotuloista vähennetään maksetut välittömät verot ja vakuutetun sosiaaliturvamaksut sekä muut maksetut tulonsiirrot, saadaan käytettävissä olevat tulot.

Metsänmyyntitulot kasvattivat maanviljelijöiden tuloja vuonna 1994

Kotitalouksien tuloissa viime vuosina tapahtuneet muutokset tulevat selvimmin ilmi sosioekonomisessa tarkastelussa. Koska sosioekonomisen tulonjaon kuvaus on eräs keskeisimmistä ja tärkeimmistä tulonjakotilaston kuvauskohteista, paneudutaan siihen tässä hieman syvällisemmin. Vakaan taloudellisen kasvun aikoina tulokehityksen kuvaus on ollut helpompaa, koska sosioekonomisissa rakenteissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia, etenkin lyhyellä aikavälillä. Lamavuosina tilanne on ollut kuitenkin ongelmallisempi, koska rakennemuutokset ovat olleet merkittäviä jopa kahden peräkkäisen vuoden sisällä (katso s. 13).

Asetelmissa 5 ja 6 on esitetty ennakkotietoja viime vuoden tulomuutoksista sosioekonomisen ryhmän mukaan kolmesta eri näkökulmasta. Asetelman 5 poikkileikkaustarkastelussa ei huomioida rakenne- ym. tekijöiden vaikutuksia tuloihin ja tämä näkökulma kuvaa ainoastaan keskimääräisten tulojen muutosta kussakin sosioekonomisessa ryhmässä kahtena peräkkäisenä vuotena.

Asetelman 5 paneelitarkastelussa ja asetelmassa 6 käytetään hyväksi tulonjakoaineiston kahden vuoden paneeliaineistoa², mikä antaa mahdollisuuden verrata

täsmälleen samojen kotitalouksien tuloja kahtena peräkkäisenä vuotena. Asetelman 6 näkökulmassa A tarkastellaan ryhmien tulomuutoksia ensimmäisen paneelivuoden (1993) sosioekonomisen ryhmän pohjalta, jolloin ryhmien tulomuutoksiin vaikuttavat mm. yrittäjäkotitalouksien yritystoiminnan lopettamiset toisena paneelivuonna (1994) esimerkiksi konkurssin tai eläkkeelle siirtymisen vuoksi.

Asetelman 5 paneelinäkökulmassa ja asetelman 6 näkökulmassa B on tarkastelukulmaa hivenen tarkennettu pyrkimällä mahdollisuuksien mukaan eliminoidaan sosioekonomisten ryhmien välillä tapahtuneita rakennemuutoksia, kuten ryhmästä poistumiset tai ryhmään siirtymiset. Tämän vuoksi niissä kotitalouden sosioekonominen ryhmä on vakioitu ottamalla mukaan tarkasteluun vain ne kotitaloudet, joiden sosioekonominen ryhmä on pysynyt samana kumpanakin vuonna. Tämä näkökulma kuvaakin taloudellisen asemansa säilyttäneiden kotitalouksien tulokehitystä. Vaikka asetelmat 5 ja 6 antavat hieman eri tuloksen sosioekonomisten ryhmien tulokehityksestä, on niiden antama tieto eri näkökulmat huomioiden oikea.

Asetelma 5.

Käytettävissä olevien tulojen muutos alueittain sosioekonomisen ryhmän mukaan vuosina 1993–1994. Tulomuutokset laskettu sekä poikkileikkaus- että paneeliaineistosta.

Kotitalouden sosioekonomisen ryhmä	Tulojen muutos, %												
	Pääkaupunki-seutu		Muu Etelä-Suomi		Itä-Suomi		Keski-Suomi		Pohjois-Suomi		Koko maa		
	Poikkileikkaus	Paneeli	Poikkileikkaus	Paneeli	Poikkileikkaus	Paneeli	Poikkileikkaus	Paneeli	Poikkileikkaus	Paneeli	Poikkileikkaus	Paneeli	
Käytettävissä olevat tulot/ OECD-kulutussyksikkö													
Maatalousyrittäjät	20,7	25,0	18,7	22,6	16,3	18,1	10,4	27,1	18,4	23,4	
Muut yrittäjät	-4,1	11,2	0,1	7,5	37,2	16,0	12,7	20,8	-1,0	9,6	2,2	10,9	
Ylemmät toimihenkilöt	-0,9	3,2	3,1	1,7	-3,4	-3,3	0,1	1,4	6,7	6,8	0,8	2,2	
Alemmat toimihenkilöt	-1,9	2,3	-0,3	1,6	1,1	1,8	1,0	0,7	-1,8	2,0	-0,4	1,7	
Työntekijät	-2,0	1,7	2,2	2,1	2,2	-0,3	1,3	2,3	1,2	2,6	1,0	1,8	
Eläkeläiset	-7,2	1,3	1,2	-0,4	4,3	4,9	-2,2	-5,4	0,8	0,3	-0,1	0,0	
Muut ammatissa toimimattomat.	-1,0	-2,0	-4,2	-1,3	2,8	0,2	1,7	5,7	-1,0	5,3	-1,4	0,4	
Kotitaloudet yhteensä	-3,9	..	1,1	..	5,3	..	1,6	..	1,0	..	0,5	..	

Pääkaupunkiseutu: Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen
 Muu Etelä-Suomi: Muu Uusimaa, Turun ja Porin, Hämeen ja Kymen läänit ja Ahvenanmaan maakunta
 Itä-Suomi: Mikkelin, Kuopion ja Pohjois-Karjalan läänit
 Keski-Suomi: Keski-Suomen ja Vaasan läänit
 Pohjois-Suomi: Oulun ja Lapin läänit

² Tulonjakotilaston aineisto perustuu paneeliotokseen, missä sama kotitalous on mukana tutkimuksessa kahtena peräkkäisenä vuotena. Vuosien 1993 ja 1994 paneeliaineisto koostuu 3 709 kotitaloudesta.

Tulokäsitteestä riippumatta parhaiten viime vuoden tulovertailussa näyttävät menestyneen maatalousyrittäjät. Heidän tulotonsa oli viime vuonna noin viidenneksen korkeampi kuin vuonna 1993. Tätä kehitystä selittää hyvin pitkälle kaksi tekijää. Ensiksikin maanviljelijätalouksien tulotaso oli melko alhainen vuonna 1993, mikä johtui vuoden 1992 heikosta sadosta. Toiseksi viljelijäperheiden metsänmyyntitulot kasvoivat viime vuonna voimakkaasti, jopa usealla miljardilla markalla. Siten maatalousyrittäjätalouksien hyvää tulokehitystä selittävätkin pitkälti entuudestaan tutut tekijät: satovaihtelut ja metsänmyyntitulot.

Alueellisesti paras tulokehitys oli Itä-Suomen kotitalouksilla, joiden käytettävissä olevat tulot kasvoivat runsaat 5 prosenttia viime vuonna. Itä-suomalaisten kotitalouksien ja etenkin alueen yrittäjätalouksien huomattavan hyvän keskitulojen kasvun selittää hyvin pitkälle metsänmyyntitulojen kasvu: alueella maatalousyrittäjien metsätulot kasvoivat viime vuonna yli kaksinkertaisiksi ja muiden yrittäjätalouksien peräti seitsenkertaisiksi vuoteen 1993 verrattuna. Alueellisesti tarkasteltuna heikointa tulokehitys oli pääkaupunkiseudun kotitalouksilla, joiden käytettävissä olevat tulot alenivat viime vuonna nimellisesti lähes 4 prosenttia.

Asetelman 6 kumpikin näkökulma vahvistaa asetelman 5 antamaa kuvaa maatalousyrittäjätalouksien hyvästä tulokehityksestä viime vuonna. Kun tulomuutosta

tarkastellaan lähtövuoden (1993) luokituksen pohjalta, maatalousyrittäjien käytettävissä olevat tulot kasvoivat viidenneksellä (asetelma 6 A). Kun eliminoidaan tapahtuneita rakennemuutoksia, havaitaan maatalousyrittäjien käytettävissä olevien tulojen kasvaneen viime vuonna lähes neljänneksellä (asetelma 6 B). Se miksi jälkimmäisessä tapauksessa muutosprosentti on korkeampi, johtuu siitä että osa maatalousyrittäjistä on siirtynyt eläkkeelle tai muuten lopettanut maanviljelyn vuonna 1994. Tällöin heidän tulonsa ovat myös alentuneet.

Yrittäjäkotitalouksien menestyminen viime vuoden tulovertailussa oli kaksijakoinen. Niiden yrittäjätalouksien, jotka ovat selvinneet lamasta ilman konkurssseja ym. vastaavia menetyksiä ja ovat näin tulleet luokitelluiksi yrittäjätalouksien ryhmään kumpanakin vuonna, käytettävissä olevat tulot kasvoivat runsaan kymmenyksen (asetelma 6 B). Jos taas ei välitetä siitä, mihin sosioekonomiseen ryhmään yrittäjätaloudet ovat tulleet luokitelluiksi jälkimmäisenä vuonna (1994), yrittäjätalouksien tulokehitys näyttää edelliseen verrattuna päinvastaiselta: heidän tulotonsa on jonkin verran alentunut viime vuonna edelliseen vuoteen verrattuna (asetelma 6 A). Tätä selittää pitkälti se, että osa yrittäjistä on laman pitkittyessä kohdannut taloudellisia ongelmia, mikä taas näkyy ryhmän tulokehityksessä vuonna 1994.

Palkansaaja- ja eläkeläistalouksilla on mennyt taloudellisesti selvästi tasaisemmin kuin yrittäjätalouk-

Asetelma 6.

Kotitalouksien tulojen muutos sosioekonomisen ryhmän mukaan vuosina 1993 ja 1994*.

Tulomuutokset laskettu paneeliaineistosta, jossa sama kotitalous on mukana kahtena peräkkäisenä vuotena.

	Tulojen muutos, %		
	Tuotannontekijätulot/ OECD-kulutussyksikkö	Bruttotulot/ OECD-kulutussyksikkö	Käytettävissä olevat tulot/ OECD-kulutussyksikkö
A. Vuoden 1993 sosioekonomisen ryhmän mukaan			
Maatalousyrittäjät	27,5	20,1	19,6
Muut yrittäjät	-2,1	0,3	-1,4
Ylemmät toimihenkilöt	0,1	2,0	-0,3
Alemmat toimihenkilöt	-2,0	2,5	0,7
Työntekijät	-3,1	0,4	-1,2
Eläkeläiset	4,4	1,4	0,1
Muut ammatissa toimimattomat	43,3	7,4	5,5
B. Kotitalouden sosioekonominen ryhmä sama kumpanakin vuotena			
Maatalousyrittäjät	32,6	23,7	23,4
Muut yrittäjät	11,9	12,6	10,9
Ylemmät toimihenkilöt	5,3	5,2	2,2
Alemmat toimihenkilöt	4,5	4,3	1,7
Työntekijät	4,4	4,1	1,8
Eläkeläiset	1,1	1,0	0,0
Muut ammatissa toimimattomat	-6,8	0,4	0,4

silla. Palkasaajatalouksien käytettävissä olevat tulot kasvoivat viime vuonna pari prosenttia, mutta eläkeläistalouksien tulot olivat nimellisesti vuoden 1993 tasolla (asetelma 6 B). Jos palkansaajatalouksien kohdal-

la huomioidaan työttömyys ym. taloudelliset vaikeudet, on ryhmän tulokehitys luonnollisesti edellistä heikompi (asetelma 6 A).

Joka kymmenennen kotitalouden toimeentulosta vastasi viime vuonna pitkäaikaistyötön

Koska työttömyystilanne on pysynyt huonona usean vuoden ajan, on myös pitkäaikaistyöttömien³ määrä ollut jatkuvassa kasvussa. Tämä näkyy myös sellaisten kotitalouksien lukumäärissä, joiden pääasiallisesta toimeentulosta vastasi pitkäaikaistyötön. Viime vuonna tällaisia talouksia oli jo 210 000, eli kymmenes osa kaikista kotitalouksista. 1990-luvun vaihteessa työttömyysasteen ollessa alhaisimmillaan näitä pitkäaikaistyöttöntalouksia oli Suomessa vajaat kymmenes osa viime vuoden määrästä, eli alle 20 000 kappaletta. Vastava kehitys on nähtävissä työttömyyspäiväraha saaneiden kotitalouksien määrässä, mikä on ollut koko 1990-luvun jyrkässä kasvussa. Tosin viime vuonna näyttää tässä kehityksessä tapahtuneen lievä muutos alaspäin.

Asetelmassa 8 on esitetty köyhien tai ainakin pienituloisten sekä toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien ja henkilöiden määrän kehitys 1990-luvulla. Köyhyysmääritelmänä on käytetty yhtä eniten käytettyä menetelmää, suhteellista tulometodia. Menetelmässä kotitalous on määritelty köyhäksi, jos sen kulutusyksikköä kohti lasketut käytettävissä olevat tulot jäävät alle puoleen kaikkien kotitalouksien kunkin vuoden medianitulosta. Eräänä ongelmana tässä menetelmässä on

sen suhteellisuus, toisin sanoen suhteellinen köyhyysraja voi vaihdella edestakaisin lyhyelläkin aikavälillä.⁴

Laman pitkittyminen näkyy toimeentulotukea saaneiden määrän kasvuna kuten asetelmasta 8 voidaan havaita. Viime vuonna toimeentulotukeen joutui turvautumaan jo 330 000 kotitaloutta, joiden kautta se vaikutti 580 000 suomalaisen taloudelliseen selviytymiseen. Köyhien määrä on vaihdellut 1990-luvulla jonkin verran johtuen suhteellisesti määritellyn köyhyysrajan vaihtelusta. Vuonna 1991 köyhien määrä nousi, mikä johtui köyhyysrajan kasvusta. Vuosina 1992 ja 1993 köyhien määrä aleni johtuen suhteellisen köyhyysrajan alentumisesta. Viime vuonna köyhien määrä oli jotakuinkin edellisen vuoden tasolla. Mielenkiintoinen lisä tähän köyhyystarkasteluun saataisiin, jos köyhyysrajana käytettäisiin kiinteää köyhyysrajaa. Tällaista määritelmää ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä käytettävissä.

Vaikka tuloerot ovat pysyneetkin varsin vakaina 1990-luvun alkuvuosina, asetelmat 7 ja 8 osoittavat, että merkittävä osa Suomen kotitalouksista on joutunut kohtaamaan taloudellisia ongelmia 1990-luvun alun lamavuosina.

Asetelma 7.
Työttömyyttä kokeneet kotitaloudet vuosina 1990–1994*

	Kotitalouksia, 1 000 kpl				
	1990	1991	1992	1993	1994*
Pitkäaikaistyöttömät kotitaloudet	18,2	56,8	120,6	197,8	210,1
Vuoden aikana työttömyyspäivärahaa saaneet kotitaloudet	236,5	460,0	640,0	760,0	740,0

³ Henkilö tulee luokitelluksi pitkäaikaistyöttömäksi, jos hän on ollut tutkimusvuoden aikana työttömänä 6 kuukautta tai enemmän.

⁴ Köyhyystutkimuksen problematiikasta enemmän mm. Veli-Matti Ritakallio (1994): Köyhyys Suomessa 1981–1990. STAKES. Tutkimuksia 39.

Asetelma 8.**Köyhiksi luokiteltujen lukumäärät sekä toimeentulotukea saaneet vuosina 1990–1994***

	Köyhät/pienituloiset Köyhyysraja puolet kunkin vuoden mediaanitulosta			Toimeentulotukea saaneet ¹		
	Kotitalouksia, 1 000	Osuus kotitalouksista, %	Henkilöitä, 1 000	Kotitalouksia, 1 000	Osuus kotitalouksista, %	Henkilöitä, 1 000
1990	71,3	3,3	123,8	181,6	8,4	314,0
1991	82,9	3,8	150,0	222,7	10,1	396,1
1992	76,2	3,4	138,2	258,9	11,7	464,6
1993	70,9	3,2	125,5	292,6	13,0	528,1
1994*	73,0	3,2	133,4	329,4	14,5	577,3

1 Lähde: STAKES. STAKESin kotitalouskäsite eroaa tulonjakotilaston käsitteestä. Esimerkiksi 18 vuotta täyttänyt muodostaa oman kotitalouden, vaikka asuisikin vanhempiensa luona. Osuustieto on laskettu tulonjakotilastosta saadun kotitalouksien lukumäärän mukaan.

Palkansaajan vuosipalkka keskimäärin 135 000 markkaa

Suomessa oli vuonna 1994 noin 1 170 000 koko vuoden kokopäiväisesti työskennellyttä palkansaajaa, mikä on yhtä paljon kuin vuonna 1993. Kokopäiväisten palkansaajien keskimääräinen vuosipalkka oli viime vuonna runsaat 135 000 markkaa, eli nimellisesti noin 3,5 prosenttia enemmän kuin vuonna 1993. Miehet saivat palkkatuloja noin 155 000 markkaa ja naiset 116 000 markkaa. Miesten vuosipalkat olivat vuonna 1994 nimellisesti runsaat 4 prosenttia korkeammat kuin edellisenä vuonna. Naispalkansaajien vuosipalkat kasvoivat lähes puolta vähemmän kuin miesten, eli 2,5 prosenttia.

Taulukoissa 1 ja 2 on esitetty vuosipalkkojen nimellisiä muutoksia palkansaajien sosioekonomisen ryhmän ja toimialan mukaan jaoteltuna. Taulukosta 1 voidaan havaita, että johtotehtävissä toimivien ylempien toimihenkilöiden vuosipalkat kasvoivat eniten vuonna

1994, eli lähes 8 prosenttia. Sen sijaan palvelu- ja jake-lualoilla työskennelleiden palkansaajien vuosipalkat kasvoivat vähiten, vajaat 3 prosenttia.

Taulukossa 2 esitettävät toimialoittaiset vuosipalkkojen muutokset osoittavat, että paras palkkakehitys vuonna 1994 oli kone- ja metalliteollisuuden palkansaajilla (+ 8 %). Selvästi heikommin tässä tarkastelussa selvisivät julkissektori-painotteiset toimialat, joissa vuosipalkkojen kasvu oli parin prosentin luokkaa. Kaikkein huonointa palkkakehitys oli maa- ja metsätalouden palkansaajilla, joiden vuosipalkat olivat viime vuonna nimellisesti vajaan prosentin korkeammat kuin vuonna 1993. Tässä yhteydessä on kuitenkin hyvä palauttaa mieliin se, että lomarahojen leikkaukset yms. säästötoimenpiteet ajoittuivat toimialoittain eri lailla, mikä saattaa vaikeuttaa tulokehityksen vertailua.

TAULUKKO 1.
Kokopäiväisten palkansaajien vuosipalkat sosioekonomisen aseman ja sukupuolen mukaan vuonna 1994

Palkansaajan sosioekonominen ryhmä	Henkilöitä		Vuosipalkka 1 000 mk	Vuosipalkan muutos 1993-94, %	
	Otos	Perusjoukko 1 000 kpl		Poikkileikkaus	Paneeli
Johtotehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt	403	70,1	240,4	2,7	7,6
Miehet	325	55,2	253,6	2,1	7,2
Naiset	78	14,9	191,6	5,1	9,4
Suunnittelu-, tutkimus- ja opetustehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt	706	129,1	177,3	3,3	3,7
Miehet	410	76,7	188,6	3,8	4,6
Naiset	296	52,4	160,9	2,5	2,1
Muut ylemmät toimihenkilöt	461	87,9	180,9	-3,1	3,6
Miehet	245	43,8	213,5	0,3	3,1
Naiset	216	44,1	148,5	-7,0	4,3
Työnjohtotehtävissä toimivat alemmat toimihenkilöt	463	95,4	141,7	4,7	3,7
Miehet	357	71,7	151,2	6,5	5,6
Naiset	106	23,7	113,1	-3,6	-1,9
Itsenäistä toimistotyötä tekevät alemmat toimihenkilöt	731	167,4	113,1	4,0	6,1
Miehet	165	39,2	136,5	3,4	13,9
Naiset	566	128,2	106,0	3,9	4,1
Muut alemmat toimihenkilöt	1 015	208,0	112,1	3,7	2,7
Miehet	142	32,4	128,2	4,2	1,8
Naiset	873	175,6	109,1	3,6	2,8
Teollisuustyöntekijät	686	151,1	125,1	5,1	5,6
Miehet	529	115,6	132,5	6,0	5,4
Naiset	157	35,5	101,2	3,7	7,2
Palvelu- ja jakelutyöntekijät	612	145,0	105,8	1,1	2,7
Miehet	348	80,8	115,5	0,6	2,7
Naiset	264	64,2	93,5	2,2	2,9
Muut työntekijät	526	119,4	111,1	3,2	3,7
Miehet	362	82,1	117,2	2,2	4,2
Naiset	164	37,3	97,8	4,9	2,4
Yhteensä	5 603	1 173,5	135,4	3,5	..
Miehet	2 883	597,4	154,7	4,2	..
Naiset	2 720	576,1	115,5	2,4	..

TAULUKKO 2.
Kokopäiväisten palkansaajien vuosipalkat toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 1994

Palkansaajan sosioekonominen ryhmä	Henkilöitä		Vuosipalkka 1 000 mk	Vuosipalkan muutos 1993-94, %	
	Otos	Perusjoukko 1 000 kpl		Poikkileikkaus	Paneeli
Maa- ja metsätalous	118	24,3	111,4	11,4	0,8
Miehet	88	17,5	115,3	11,1	1,0
Naiset	30	6,8	101,3	10,7	-0,9
Puu- ja paperiteollisuus	259	52,0	145,5	1,2	5,4
Miehet	203	39,5	154,8	2,1	4,7
Naiset	56	12,5	116,2	6,7	8,6
Kone- ja metalliteollisuus	583	127,9	147,0	7,1	8,1
Miehet	469	102,3	155,2	7,1	8,0
Naiset	114	25,6	113,9	4,4	8,0
Muu teollisuus	557	116,0	133,9	4,0	6,2
Miehet	324	64,3	151,9	5,4	6,8
Naiset	233	51,7	111,6	2,8	5,2
Energia- ja vesihuolto	89	17,5	148,5	1,9	3,3
Miehet	74	14,7	156,4	2,8	3,1
Naiset	15	2,8
Rakentaminen	158	35,3	132,4	3,5	5,7
Miehet	145	31,9	135,4	4,3	5,9
Naiset	13	3,4
Kauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta	576	130,0	128,1	4,2	7,6
Miehet	293	63,4	152,6	2,8	10,0
Naiset	283	66,6	104,8	1,5	5,1
Kuljetus ja tietoliikenne	419	96,2	132,0	2,7	4,0
Miehet	306	67,4	140,0	3,6	3,9
Naiset	113	28,8	113,4	1,6	4,7
Rahoitus ja vakuutustoiminta	251	48,7	160,4	5,1	5,7
Miehet	67	11,9	242,3	16,7	8,0
Naiset	184	36,8	134,0	3,5	4,2
Muu yksityistä palveleva toiminta	435	98,3	136,4	2,4	2,4
Miehet	260	57,9	154,3	1,6	3,0
Naiset	175	40,4	110,8	2,6	1,5
Koulutus ja tutkimus	545	101,9	150,6	-1,1	1,7
Miehet	209	38,8	170,7	-5,0	2,2
Naiset	336	63,1	138,3	1,1	1,2
Julkinen hallinto ja maanpuolustus	457	92,1	138,8	4,4	2,4
Miehet	251	49,7	158,6	5,0	2,3
Naiset	206	42,4	115,7	4,8	2,8
Terveys- ja sosiaalipalvelut	957	190,2	117,4	1,5	2,2
Miehet	99	18,4	181,5	4,5	-1,0
Naiset	858	171,8	110,5	1,6	2,9
Muut toimialat	199	42,9	139,8	11,3	3,6
Miehet	95	19,5	165,5	19,9	6,2
Naiset	104	23,4	118,3	1,5	1,0

Sukupuolten väliset palkkaerot kasvussa

Asetelmasta 9 voidaan havaita, että sukupuolten väliset palkkaerot supistuivat taloudellisen nousun vuosina 1980-luvulla ja myös ensimmäisinä lamavuosina 1990-luvun alussa. Tämän jälkeen sukupuolten väliset palkkaerot ovat kääntyneet kasvuun. Viime vuonna naispalkansaajan (kokopäivätyö 12 kk) vuosipalkka oli vajaat 75 prosenttia miespalkansaajan vuosipalkasta, mikä on noin puolitoista prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 1993.

Asetelmassa 10 on esitetty koko vuoden kokopäivätyössä olleiden palkansaajien desiilien tulo-osuudet su-

kupuolen mukaan vuosina 1990–1994. Asetelmasta havaitaan, että palkansaajien palkkaerot ovat viime vuosina olleet jonkin verran tasaisemmalla tasolla verrattuna 1990-luvun alun tilanteeseen. Lama näyttää siis tasoittaneen kaikkien palkansaajien välisiä palkkaeroja.

Kun palkkaeroja tarkastellaan sukupuolen mukaan, nähdään että edellä kuvattu palkkaerojen supistuminen johtuu naispalkansaajien palkkaerojen supistumisesta. Miespalkansaajien väliset palkkaerot supistuivat vuodesta 1990 vuoteen 1992 siirryttäessä, jonka jälkeen ne ovat olleet hienoisessa kasvussa.

Asetelma 9.

Naisten vuosipalkat miesten vuosipalkoista vuosina 1983–1994*

	Naisten vuosipalkat miesten vuosipalkoista, %					
	1983	1987	1990	1992	1993	1994*
Kaikki palkansaajat	67,4	71,3	72,0	76,1	75,8	74,8
Kokopäiväiset palkansaajat	70,9	73,4	74,5	76,8	76,0	74,7

Asetelma 10.

Kokopäiväisten palkansaajien tulo-osuudet desiiliryhmittäin sekä Gini-kertoimien arvot vuosina 1990, 1992, 1993 ja 1994*. Desiilit on muodostettu bruttopalkkojen mukaan.

Desiili	Tulo-osuudet, %											
	Yhteensä				Miehet				Naiset			
	1990	1992	1993	1994*	1990	1992	1993	1994*	1990	1992	1993	1994*
I.....	5,3	5,5	5,6	5,7	5,1	5,4	5,4	5,3	5,9	6,0	6,3	6,6
II.....	6,5	6,7	6,7	6,7	6,4	6,6	6,5	6,5	7,2	7,2	7,4	7,4
III.....	7,2	7,4	7,3	7,3	7,2	7,3	7,2	7,2	7,8	7,8	7,9	8,0
IV.....	7,8	7,9	7,9	7,8	7,8	7,8	7,9	7,8	8,3	8,4	8,4	8,4
V.....	8,5	8,6	8,5	8,5	8,4	8,5	8,5	8,6	8,9	8,9	8,8	8,9
VI.....	9,2	9,3	9,2	9,2	9,3	9,3	9,3	9,3	9,4	9,5	9,4	9,5
VII.....	10,2	10,1	10,2	10,2	10,1	10,1	10,1	10,2	10,2	10,3	10,2	10,2
VIII.....	11,4	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,5	11,3	11,2	11,2	11,2
IX.....	13,4	13,2	13,2	13,3	13,5	13,4	13,2	13,4	12,8	12,7	12,7	12,6
X.....	20,5	20,0	20,1	20,0	20,8	20,3	20,5	20,3	18,1	17,9	17,8	17,3
Yhteensä.....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gini-kerroin.....	22,1	21,0	21,0	20,9	22,5	21,6	21,8	21,9	17,9	17,5	16,9	16,0

Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on 1. Tällöin suurituloisin palkansaaja saisi kaikki tulot. Pienin mahdollinen Gini-kertoimen arvo on 0, jolloin kaikkien palkansaajien tulot olisivat yhtäsuuret. Asetelmassa 10 Gini-kertoimien arvot on kerrottu sadalla.

Ennakkotilaston laadinnan perusteista ja käsitteistä

Tämän julkaisun tiedot perustuvat vuoden 1994 tulonjakotilaston ennakkolliseen aineistoon. Tulovertailut on tehty vastaavantasoiseen ennakkolliseen aineistoon vuodelta 1993. Tulonjakotilasto perustuu paneeliotokseen, missä sama kotitalous on mukana tutkimuksessa kahtena vuotena peräkkäin. Noin puolet tulonjaon kokonaisuudesta vaihtuu vuosittain. Otoskoko kokonaisuudessaan oli 8 964 kotitaloutta (netto). Tästä ns. paneeliasetelman osuus oli 3 709 hyväksyttyä kotitaloutta.

Tulotiedot on pääasiassa saatu hallinnollisista rekistereistä, joista tärkeimpiä ovat verohallituksen henkilöverotuksen tietokanta (ennakollinen), STAKESin toimeentulotukiaineiston ennakkotiedot ja Kelan etuustiedot. Kotitalouksien maksamat verot ja veronluontoiset maksut on saatu ennakkollisesta veroaineistosta.

Tulokäsitteinä on käytetty tuotannontekijätuloja, bruttotuloja ja käytettävissä olevia tuloja. Tuotannontekijätulot muodostuvat palkka-, yrittäjä- ja omaisuustuloista. Kun tuotannontekijätuloihin lisätään saadut tulonsiirrot kuten eläkkeet sairaus- ja äitiyspäivärahat, työttömyyskorvaukset jne., saadaan bruttotulot. Kun bruttotuloista vähennetään maksetut verot ja veron-

luontoiset maksut päästään käytettävissä oleviin tuloihin.

Palkansaajia kuvaavassa osassa käytetty vuosipalkka-käsite sisältää palkansaajan saamat luontoisedut, lomarahat sekä erilaiset yksilölliset palkkiot ja ylityökorvaukset. Lisäksi vuosipalkkaan sisältyy palkkatulot mahdollisista sivutoimista. Kokopäiväisiksi palkansaajiksi luokitellaan henkilöt, jotka ovat haastattelussa ilmoittaneet työskennelleensä kokopäiväisinä palkansaajina 12 kuukautta vuonna 1994. Palkallisia sairausloma- ja kuukausia on hyväksytty korkeintaan 3 kuukautta. Henkilöiden haastattelussa ilmoittamia toimintatietoja verrattiin rekistereistä saatuihin tulotietoihin. Tämän perusteella aineistosta rajattiin vielä ulkopuolelle sellaiset palkansaajat joiden vuosipalkka jäi alle 43 700 markan.

Koska tulonjakotilasto perustuu otokseen, sen tuloksiin sisältyy satunnaisvirhettä. Ryhmissä, joissa otokseen on tullut vähän havaintoja, satunnaisvirhe saattaa olla suuri ja tulokset sen vuoksi epävarmoja. Mikäli ryhmään on otoksessa tullut vähemmän kuin 30 havaintoa, tietoja ei julkaista.

Talouden suuret muutokset otettava huomioon tarkasteltaessa tulomuutoksia

Erityisesti sosioekonomisten ryhmien tulokehitystä tarkasteltaessa on muistettava talouskehityksessä tapahtuneet suuret muutokset. Kotitalouksien lukumäärä ammatissa toimivien luokassa on laskenut, kun taas ammatissa toimimattomien ryhmässä lukumäärä on huomattavasti kasvanut.

Tavanomaisessa poikkileikkausvertailussa tulomuutokset heijastavat kahden tekijän nettovaikutusta. Ensinnäkin sosioekonomisesta ryhmästä toiseen tapahtuu siirtymiä. Esimerkiksi moni palkansaaja on joutunut työttömäksi. Mikäli työttömiksi joutuneet ovat keskimääräistä pienituloisempia, muuttaa tämä "jäljelle jääneiden" palkansaajien keskituloja, vaikka ne todellisuudessa pysyisivätkin ennallaan. Tällaisia siirtymiä tapahtuu kaikissa ryhmissä ja moniin eri suuntiin (esim. työttömäksi joutunut ryhtyy yrittäjäksi). Talouden murrosoloissa näiden siirtymien merkitys korostuu. Siirtymien lisäksi tapahtuu koko ajan myös todellisia muutoksia tuloissa, joita edellä olevissa taulukoissa pyrkii kuvaamaan paneelimuutos. Poikkileikkaustarkastelu kuvaa siis todellisten tulomuutosten ja siirtymien yhteisvaikutusta.

Koska tulonjakoaineistossa on kerätty tietoa samoilta kotitalouksilta kahdelta peräkkäiseltä vuodelta (ns. paneeliasetelma), voidaan tarkasteluun ottaa uusi näkökulma. Voidaan esimerkiksi etsiä vastausta siihen, miten vuonna 1993 yrittäjinä toimineiden tulot kehittyivät vuonna 1994 (asetelma 6 A). Osa näistä ei välttämättä enää vuonna 1994 toiminut yrittäjänä. Tarkastelun ulkopuolelle rajataan tällöin myös ne uudet yrittäjät, jotka ovat aloittaneet yrittäjätoiminnan vuonna 1994. Rajauksen voi tehdä vieläkin tarkemmin ja keskittyä ainoastaan niihin talouksiin, jotka on luokiteltu yrittäjiksi sekä vuonna 1993 että 1994 (asetelma 6 B).

Kaikilla rajauksilla on vaikutuksensa, jotka lisäksi vaihtelevat tulonsaajaryhmittäin. Jos kiinnitämme sosioekonomisen ryhmän ensimmäisen vuoden mukaan ja tarkastelemme vaikkapa opiskelija- ja palkansaajatalouksien tulokehitystä, voimme havaita eroja poikkileikkaustarkasteluun verrattuna. Paneeliasetelmassa opiskelijatalouksien tulot kasvavat selvästi enemmän kuin poikkileikkaustarkastelussa. Tämä on täysin luonnollista, koska jopa nykyisin osa opiskelijoista siirtyy ammatissa toimiviksi, eli saa työpaikan. Poikkileikkaustarkastelussa työelämään siirtyvät rajautuvat jälkimmäisenä vuonna tarkastelun ulkopuolelle.

Palkansaajatalouksilla paneeliasetelma näyttää heikompa tulokehitystä kuin poikkileikkaustarkastelu. Tämäkin on johdonmukaista: Moni palkansaaja on joutunut työttömäksi, josta on seurannut tulojen selvä putoaminen. Poikkileikkaustarkastelussa työttömäksi joutuneet rajautuvat taas vertailun ulkopuolelle.

SVT Suomen Virallinen Tilasto
Finlands Officiella Statistik
Official Statistics of Finland

Tulot ja kulutus 1995:16
Inkomst och konsumtion
Income and consumption

Tiedustelut – Förfrågningar – Inquiries:

Pekka Ruotsalainen
(90) 17 341